

Piotr Panek

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PERSPEKTYWY EMIGRACJI ZAROBKOWEJ NA PRZYKŁADZIE STUDENTÓW UNIwersYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCLAWIU

Streszczenie: W artykule autor stara się przedstawić coraz częściej kojarzone z Polską zjawisko „drenażu mózgow”, czyli emigracji wykwalifikowanych pracowników z krajów rozwijających się i z krajów słabo rozwiniętych. Aby wyczerpująco przedstawić ten problem, przeprowadził badanie, w którym udział wzięli studenci Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Uzyskane wyniki mogą być przydatne do poznania planów, jakie mają przyszli absolwenci wrocławskiej uczelni wyższej, co może się okazać pomocne do oceny perspektyw tego zjawiska.

Słowa kluczowe: migracje, drenaż mózgow, emigracja zarobkowa.

1. Wstęp

Poruszony w artykule proces emigracji zarobkowej ludzi wykształconych, czyli drenaż mózgow, nie jest zjawiskiem, które zaczęto dostrzegać dopiero niedawno. Jednak jest ono na tyle ciekawe, że warto poświęcić mu trochę więcej miejsca. Niniejsza praca ma na celu zaprezentowanie perspektywy rozwoju tego zjawiska na przykładzie studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Aby przedstawić ten problem, przeprowadzono wśród nich badanie ilościowe.

2. Drenaż mózgow – przypadek Polski

Drenaż mózgow ma miejsce wtedy, gdy państwo w wyniku emigracji traci więcej wykwalifikowanych obywateli, niż samo na bieżąco jest w stanie wyedukować. Omawiany proces jest związany z przyciąganiem do kraju osób z wysokimi kwalifikacjami, poprzez zachęcanie ich różnego rodzaju ułatwieniami i motywatorami. Uważa się, że edukacja pracownika wymaga zainwestowania większych pieniędzy niż „witanie go fanfarami”, dlatego część zachęt ma postać materialną, taką jak pomoc w uzyskaniu darmowego mieszkania, zapewnienie ochrony zdrowia na wysokim poziomie, zabezpieczenie danej osoby poprzez pełny zakres świadczeń socjalnych, no i przede wszystkim wysokie zarobki. Jednak osoby wykształcone często

uzależniają swój wyjazd od zapewnienia im pracy w najlepszych warunkach, z najlepszymi specjalistami i przy wykorzystaniu najnowszych technologii i odkryć nauki. Najlepiej pokazuje to przykład naukowców pochodzenia afrykańskiego, którzy nie mając szans na podnoszenie kwalifikacji ani możliwości prowadzenia badań, czego przyczyną jest polityczna niestabilność w krajach ich pochodzenia, decydują się na emigrację, która corocznie obejmuje ponad 20 tysięcy wysoko wykwalifikowanych specjalistów¹. Natomiast gdyby zdecydowali się oni na pozostanie w kraju, mielibyśmy do czynienia z pojęciem *marnowania mózgów*².

Polityka państwa powinna zachęcać osoby wykształcone do powrotów, ponieważ, w przeciwieństwie do pracowników o niższych kwalifikacjach, transfer do kraju ich zarobków nie jest w stanie nawet w części zrekompensować kosztu wyedukowania tych osób. Przeprowadzone w USA badania empiryczne potwierdziły teorię, że poziom wykształcenia migranta jest negatywnie skorelowany z jego decyzją o transferowaniu do kraju pochodzenia uzyskanych zarobków i prawdopodobieństwo transferu jego wynagrodzenia maleje o 7% z każdym kolejnym rokiem nauki³. Jeżeli osoba wykształcona decyduje się na emigrację, jednak z zamiarem powrotu, to określa się to jako *eksport mózgów*. Osoba oprócz przesyłanych do kraju pieniędzy, wraca do ojczyzny bogatsza o wiedzę, doświadczenie i *know-how*, które może zostać odpowiednio wykorzystane⁴.

Innymi pojęciami związanymi z drenażem mózgów są: *globalizacja mózgów*, która dotyczy uznania międzynarodowej migracji osób wysoko wykwalifikowanych za integralną część globalnej gospodarki, *cyrkulacja mózgów* opisana jako ciągłe krążenie pracowników po całym świecie oraz *wymiana mózgów*, co oznacza przemieszczanie się pracowników w obrębie jednej korporacji międzynarodowej w celu realizacji wyznaczonych przez nią zadań⁵.

„Polska jest postrzegana jako jeden z krajów tradycyjnie wysyłających za granicę osoby dobrze wyposażone w kapitał ludzki”⁶. Jednak po przeanalizowaniu danych obejmujących ostatnie lata można było uznać, że powyższe stwierdzenie nie do końca jest trafne. Zawila historia państwa polskiego miała duży wpływ na decyzje o emigracji z Polski, co powodowało zwiększony odpływ osób z wyższym wykształceniem (oraz maturalnym), jednak począwszy od 1990 roku, proporcje zaczęły się zmieniać i liczba wykształconych emigrantów zaczęła maleć, za to rosła liczba osób wyjeżdżających, posiadających niższy poziom wykształcenia. Dodatkowo stale

¹ A. Koraszewski, *Drenaż mózgów*, www.racjonalista.pl, 7.02.2011.

² P. Pająk, *Drenaż mózgów, czyli globalizacja w biznesie*, portal finansowy IPO, www.ipo.pl, 11.04.2010.

³ *Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007, s. 17.

⁴ A. Koraszewski, wyd. cyt.

⁵ Tamże.

⁶ P. Kaczmarczyk, J. Tyrowicz, *Migracje osób z wysokimi kwalifikacjami*, www.bezrobocie.org.pl, 17.02.2011.

zwiększała się liczba osób zdobywających wiedzę na wyższych uczelniach (wyraźny wzrost liczby studentów w latach 2001–2006), co miało wpływ na to, że pomimo wzrastającej liczby osób decydujących się wyjechać z kraju nie uznawano, że problem drenażu mózgow mógł dotyczyć Polski.

Tabela 1. Liczba studentów stacjonarnych uczelni wyższych, absolwentów uczelni wyższych oraz studentów studiów doktoranckich w Polsce w latach 2000–2009

Rok akademicki	Liczba studentów	Liczba absolwentów	Liczba doktorantów
2000/2001	693 484	116 101	25 622
2005/2006	950 024	167 390	32 725
2006/2007	bd.	182 105	31 814
2007/2008	940 204	188 561	32 494
2008/2009	928 133	bd.	bd.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednakże opracowany i opublikowany w 2009 roku raport Komisji Europejskiej przedstawił sytuację Polski jako niepokojącą. Zawarto w nim dane oceniające, że na początku 2008 roku poza granicami Polski przez dwa miesiące lub dłużej przebywało 2,3 mln polskich obywateli, z których ponad połowa nie miała jeszcze ukończonego 29 roku życia. Najbardziej alarmujący był fakt, że wśród takiej liczby emigrantów aż 25,7% miało wyższe wykształcenie⁷, przy czym dla Polski wskaźnik ten wyniósł w 2007 roku 16,2%. Wynika z tego, że Polskę w ostatnich latach dotknęło zjawisko drenażu mózgow. Mimo wszystko, na tle innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej Polska nie wypadła pod tym względem najgorzej.

Stwierdzono również, że odpływ ludzi wykształconych notuje się przede wszystkim z dużych ośrodków miejskich. Jednak może to wynikać z faktu, że odsetek osób z wyższym wykształceniem mieszkających w miastach wynosił w 2007 roku 22,1%, przy 7,0% wśród osób mieszkających na wsi. Dlatego z terenów wiejskich emigrują przede wszystkim osoby o niskich kwalifikacjach.

Jaki wpływ na sytuację polskich emigrantów może mieć kryzys ekonomiczny, z którym obecnie mierzy się świat? W przypadku zwolnień „na pierwszy ogień” mogą pójść imigranci, co może ich skłonić do powrotu do ojczyzny. Nawet osoby zatrudnione na mniej prestiżowych stanowiskach, na które wcześniej nie było wielu chętnych wśród rodzimych mieszkańców, mogą poczuć się zagrożone, ponieważ w dobie kryzysu bezrobotni będą zmuszeni ubiegać się o każde stanowisko pracy⁸. Dodatkowym magnesem przyciągającym rodaków do Polski może być sytuacja gospodarcza w kraju, która na tle innych państw wypada co najmniej pozytywnie. Jednak z drugiej strony to właśnie emigranci w pewnym stopniu mieli wpływ na taką,

⁷ S. Szparowska, *Wykształceni Polacy emigrują z kraju*, www.rp.pl, 13.02.2011.

⁸ Z. Kuźmiuk, *Raport Komisji Europejskiej o emigracji*, www.kuzmiuk.blog.onet.pl, 13.02.2011.

a nie inną sytuację gospodarczą Polski, ponieważ transferowali do kraju pieniądze zarobione za granicą. Ów transfer pieniędzy doprowadził do szybkiego wzrostu deficytu na rachunku bieżącym m.in. w Hiszpanii⁹.

Jako ciekawostkę można podać przykład sposobu na zatrzymanie absolwentów w kraju. Część krajów mogłaby, na wzór Stanów Zjednoczonych, postępować zgodnie z zasadą, że opodatkowanie jednostki jest uzależnione od narodowości, a nie od miejsca zamieszkania. Innym rozwiązaniem byłoby nałożenie na studenta pożyczki, w wysokości równej kosztów jego edukacji, która musiałaby zostać spłacona w momencie wyjazdu owego studenta do pracy za granicę¹⁰.

3. Opis metody badawczej

Autor artykułu postanowił dowiedzieć się, jakie plany na przyszłość mają studenci Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Zostało przeprowadzone badanie ankietowe, którego celem było określenie wielkości emigracji zarobkowej, jej powodów oraz przyszłego kształtu po zakończeniu edukacji wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Głównym powodem zrealizowania badania była chęć ustalenia:

1. Jakie są przyczyny przyszłej emigracji zarobkowej wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu?

2. Jakie są najpopularniejsze kierunki przyszłej emigracji zarobkowej wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu?

Zrealizowane na potrzeby niniejszego artykułu badania zostały przeprowadzone w formie badań ankietowych (ilościowych). W odróżnieniu od jakościowych, są one definiowane jako analiza, dzięki której można ustalić, ilu ludzi myśli w dany sposób¹¹. Ankieta nie tylko odpowiada na pytanie, co kto myśli, ale również jaki procent respondentów w dany sposób coś postrzega. Pozwala ona ustalić priorytety badanej populacji. Wykorzystanie tej metody do zbadania zjawiska międzynarodowej emigracji zarobkowej wydawało się najodpowiedniejsze, ponieważ prowadziła ona do uzyskania informacji dotyczących przyszłych form emigracji zarobkowej oraz priorytetów kierujących studentami Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Najważniejszym czynnikiem mającym wpływ na wiarygodność przeprowadzanych badań jest odpowiednie dobranie próby badawczej, dzięki czemu możliwe jest prawidłowe scharakteryzowanie całej populacji, grupy społecznej itp.¹² Czasami możliwa jest eksploracja całej grupy (badania mające charakter wyczerpujący), kie-

⁹ A. Koraszewski, wyd. cyt.

¹⁰ *Wraz z „drenażem mózgow” z krajów rozwijających się odpływają miliardy*, www.unic.un.org.pl, 15.02.2011.

¹¹ R.J. Kaden, *Badania marketingowe*, PWE, Warszawa 2008, s. 132.

¹² Z. Kędzior, K. Karcz, *Badania marketingowe w praktyce*, PWE, Warszawa 2007, s. 96.

dy jest ona stosunkowo niewielka. Jednak częściej powodem dobierania próby badawczej jest niemożność zbadania całej zbiorowości (badania mające charakter niewyczerpujący), przez to tak ważne jest jej odpowiednie wyselekcjonowanie.

Właściwy dobór próby przynosi takie korzyści, jak oszczędność pieniędzy, przejawiająca się m.in. w ograniczeniu liczby drukowanych ankiet, zaangażowanie do przeprowadzania badań mniejszej liczby ankieterów itp. Dzięki temu oszczędza się również czas poświęcony przez ankieterów oraz czas związany z kodowaniem i analizowaniem uzyskanych wyników. Część badań musi być przeprowadzona w określonym przedziale czasowym, a jego przekroczenie może wpływać na zakrzywienie wyników. Jednak największą korzyścią z odpowiedniego dobrania próby jest uzyskanie dokładnych i wiarygodnych rezultatów.

Opisane w niniejszym rozdziale badanie zostało przeprowadzone wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Dobór grupy respondentów, którzy wzięli w nim udział, nie miał charakteru losowego, lecz została ona ustalona dzięki informacjom otrzymanym od władz Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, które przekazały dokumenty zawierające dane dotyczące liczby studentów według wydziału, kierunku studiów, roku studiów oraz płci studentów. W efekcie autor uzyskał dane zawarte w załączniku. Do ustalenia liczebności próby zdecydowano o przebadaniu 10% z ogólnej liczby studentów studiów stacjonarnych na Wydziałach Nauk Ekonomicznych; Zarządzania, Informatyki i Finansów oraz Inżynierjno-Ekonomicznym. W badaniu nie wzięto pod uwagę Wydziału Gospodarki Regionalnej i Turystyki, który kształci studentów w Jeleniej Górze. Zdecydowano, że udział w nim wezmą jedynie studenci wydziałów działających na terenie Wrocławia. Ankiety zostały rozdysponowane zgodnie z dobraną próbą i przeprowadzone w czasie trwania wykładów na terenie Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, oddzielnie dla każdego wydziału, kierunku i roku studiów, z podziałem na płeć. Badanie zostało przeprowadzone w marcu 2010 roku. Wzięło w nim udział 707 studentów.

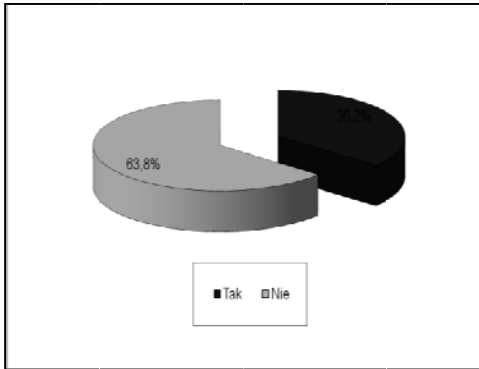
Pytania w ankiecie miały zawsze formę zamkniętą, co miało wpłynąć zachęcająco na respondentów, którzy nie zawsze mają ochotę udzielać pełnych odpowiedzi w podobnych badaniach. Jedynie część pytań była tak skonstruowana, że dawała dodatkową możliwość udzielenia własnej odpowiedzi, w przypadku gdyby sugerowane nie były wystarczające.

4. Analiza wyników badania ankietowego zawierająca plany na przyszłość i związanej z tym emigracji zarobkowej studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Postępujący proces globalizacji, otwieranie granic, umiędzynarodowienie przedsiębiorstw i pogłębianie współpracy między uczelniami z całego świata – to wszystko powoduje, że co trzeci student Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu po zakończeniu swojego etapu edukacji wyższej chętnie spróbowałby znaleźć pracę poza granicami Polski (rys. 1). Dopiero od kilku lat polska młodzież ma takie szerokie

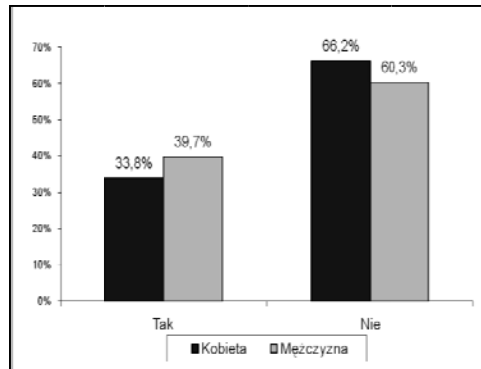
możliwości rozwoju kariery zawodowej i być może mała popularność tego zjawiska powodowała, że często spotykało się ono z brakiem zainteresowania ze strony studentów.

Wykres na rys. 2 pokazuje, że nie ma większego zróżnicowania zdań między kobietami a mężczyznami na temat emigracji zarobkowej. Po ukończeniu edukacji jedynie nieznacznie większy odsetek mężczyzn planuje związać swoje plany zawodowe z zagranicą.

Rys. 2. Czy po ukończeniu studiów spróbujesz znaleźć pracę poza granicami Polski?
N = 707

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanego badania ankietowego.

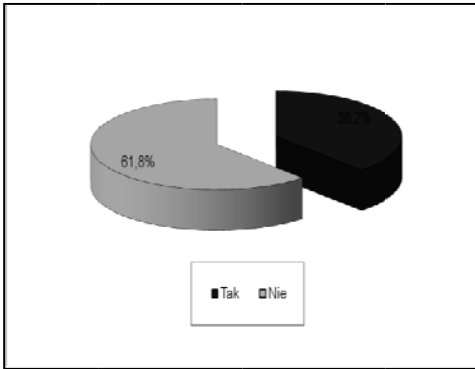
Rys. 2. Czy po ukończeniu studiów spróbujesz znaleźć pracę poza granicami Polski?
(z podziałem na płeć) N = 707

Źródło: jak na rys. 1.

Zagraniczni pracodawcy bardzo cenią polskich wysoko wykwalifikowanych pracowników, jednak dużo bardziej rozchwytywani są absolwenci uczelni technicznych, które są bardzo poważane na świecie. Dlatego nie może dziwić wysoki odsetek studentów Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego wstępnie wyrażających zainteresowanie zatrudnieniem za granicą (35,3%), gdzie ze swoim wykształceniem mogliby liczyć na wyższe wynagrodzenie i zdecydowanie lepsze warunki pracy, pozwalające im na efektywniejsze prowadzenie badań. Jednak największy procent studentów, którzy rozważali możliwość pracy poza granicami Polski, studiował na Wydziale Nauk Ekonomicznych (42%). Wydział ten ma w swojej ofercie m.in. taki kierunek nauczania jak handel zagraniczny oraz program Bachelor In International Business, kształcący w języku angielskim managerów mających w przyszłości poruszać się w otoczeniu międzynarodowym.

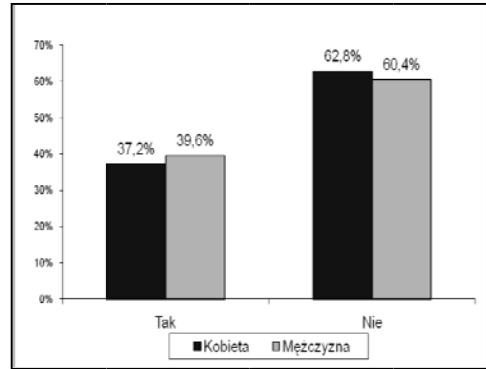
Zaprezentowane na rys. 3 wyniki mogą sugerować, że wiele osób wybierało się na uczelnie wyższe przede wszystkim w celu uzyskania tytułu magistra, a konkretny kierunek być może był ważnym elementem, ale na pewno nie najistotniejszym. Możliwe jest również wytłumaczenie, że już w trakcie studiów mogło się okazać, że wybrany przez studenta profil uczelni nie był jednak do końca trafiony.

Oba podane przykłady mogłyby wpływać na decyzję respondentów o poszukiwaniu pracy bez ograniczania się jedynie do firm, których profil działalności byłby ściśle powiązany z poznawaniem podczas studiów programem.

Rys. 3. Czy będziesz szukał/a zatrudnienia za granicą jedynie na stanowiskach zgodnych z kierunkiem Twoich studiów? $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

Rys. 4. Czy będziesz szukał/a zatrudnienia za granicą jedynie na stanowiskach zgodnych z kierunkiem Twoich studiów? (z podziałem na płeć) $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

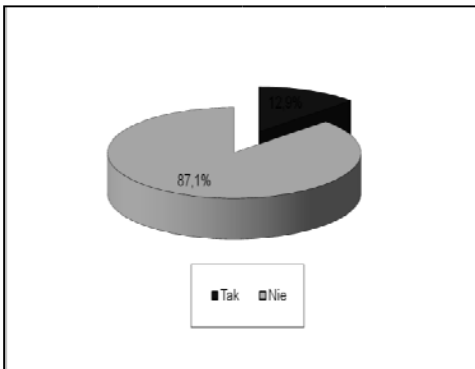
Coraz częściej pojawia się opinia, że wiele firm poszukuje osób, które posiadają tytuł magistra, jednak nie zawsze zwracają one uwagę na to, jaki kierunek studiów został przez daną osobę ukończony. Wychodzą z założenia, że wszystkiego, co będzie potrzebne absolwentom do pracy, same ich nauczą. Ważne dla takich przedsiębiorstw jest to, aby osoba po studiach potrafiła szybko przyswajać nową wiedzę, posiadała umiejętność rozwiązywania problemów, wiedziała, jak zachowywać się i reagować w danych sytuacjach, itp.

Poszukiwania pracy zgodnej z kierunkiem kończonych studiów w największym stopniu dotyczyłyby studentów Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego (51,2%). Jest to związane z realizowanym tam programem, którego zakres jest węższy, ale dużo bardziej szczegółowy niż na pozostałych dwóch wydziałach, co w pewnym stopniu utrudniałoby im przekwalifikowanie się. Na drugim biegunie znaleźli się studenci Wydziału Nauk Ekonomicznych i Wydziału Zarządzania, Informatyki i Finansów, którzy po ukończeniu studiów chętniej aplikowaliby do firm o zróżnicowanych profilach działalności. Z tego wynika, że blisko 65% z nich dopuszcza taką możliwość.

Wyjazdy za granicę w czasie trwania studiów w celach zarobkowych były i nadal są szansą na nawiązanie znajomości nie tylko towarzyskich, ale również zawodowych, które w przyszłości mogłyby zostać wykorzystane do znalezienia zatrudnienia poza granicami Polski. Za zaskakujący trzeba uznać fakt, że jedynie 12,9% osób z tych, które zamierzałyby szukać pracy za granicą, miało już jakiegokolwiek

oferty angażu na obczyźnie. Oznacza to, że zdecydowana większość planowała rozpocząć poszukiwania pracy poza Polską od podstaw, bez jakichkolwiek wstępnych propozycji.

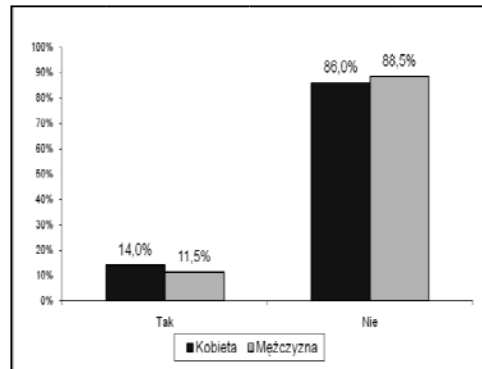
Osoby, które otrzymały wstępną propozycję pracy za granicą (rys. 5), jako kraje pochodzenia tych ofert wskazały Stany Zjednoczone, Niemcy (po 20,8%), Holandię (16,7%), Chiny (12,5%), Anglię (8,3%) oraz Czechy, Meksyk, Norwegię, Szwecję i Włochy (4,2%). Natomiast rodzaje branż, w których wspomniane osoby mogłyby pracować, były dużo bardziej zróżnicowane. Najwięcej ofert, bo aż 40%, pochodziło z szeroko rozumianej ekonomii, zgodnej z kierunkami nauczania Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (handel zagraniczny, bankowość, finanse, ubezpieczenia, marketing, praktyka managerska). Również wiele propozycji pochodziło z branży turystycznej i gastronomii (hotelarstwo, gastronomia), a także dotyczyło pracy w drukarni, przemyśle kamieniarskim, budownictwie, przy opiece nad osobami chorymi, a nawet w dziedzinie biologii molekularnej.

Rys. 5. Czy masz już wstępne propozycje lub możliwości zatrudnienia za granicą?

$N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

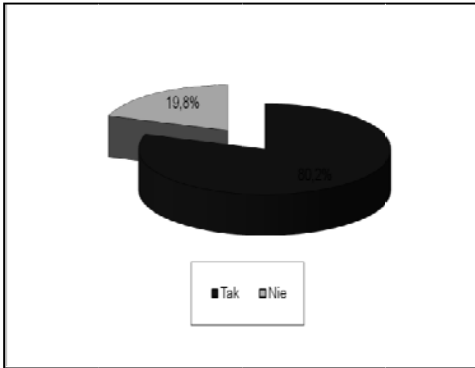

Rys. 6. Czy masz już wstępne propozycje lub możliwości zatrudnienia za granicą? (z podziałem na płeć) $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

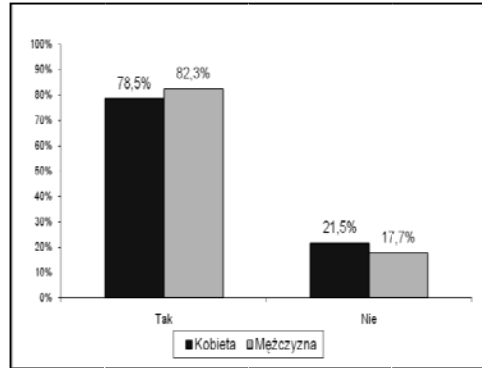
Dla wielu studentów dużo bardziej liczyłaby się sama praca za granicą niż praca zgodna z kierunkiem studiów, jaki kończyli, co pokazuje rys. 7. Powodowałoby to, że byliby oni skłonni pracować w firmach, których rodzaj działalności nie pokrywałby się tematycznie z kończonym przez nich kierunkiem studiów. Jeżeli już zdecydowałiby się na wyjazd za granicę, to w mniejszym stopniu kładliby nacisk na rodzaj wykonywanych obowiązków w danej pracy. Dla nich liczyłaby się perspektywa związania swojego życia zawodowego i osobistego z innym krajem niż Polska.

Największy odsetek respondentów skłonnych podjąć zatrudnienie o profilu innym niż specjalność ukończonego kierunku studiował na Wydziale Nauk Ekonomicznych (83,2%). W porównaniu z pytaniem o to, czy poszukiwania przez studen-

Rys. 7. Czy w przypadku braku ofert pracy za granicą zgodnych z kierunkiem Twoich studiów będziesz szukał/a zatrudnienia w innym charakterze? $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

Rys. 8. Czy w przypadku braku ofert pracy za granicą zgodnych z kierunkiem Twoich studiów będziesz szukał/a zatrudnienia w innym charakterze? (z podziałem na płeć) $N = 256$

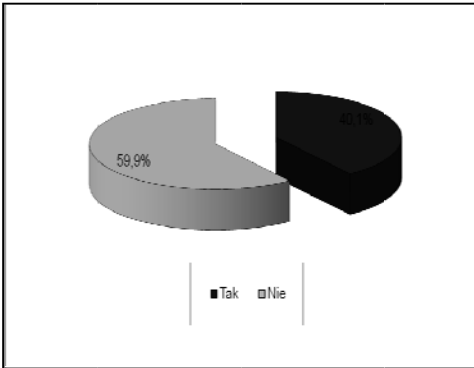
Źródło: jak na rys. 1.

tów pracy zamkną się jedynie w obrębie firm o profilu działalności zbliżonym do typu kończonych studiów, preferencje studentów w rozróżnieniu na wydziały pokrywały się. Na przykładzie badanej grupy można byłoby wywnioskować, że najbardziej otwarci na zmiany byłiby słuchacze Wydziału Nauk Ekonomicznych, natomiast dziedzina, jaką zajmuje się Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny, w mniejszym stopniu pozwalałaby na swobodne podjęcie profesji o innej tematyce niż kończony kierunek (73,2% respondentów szukałoby zatrudnienia w innym charakterze).

Z grupy, która chciałaby znaleźć zatrudnienie za granicą, blisko 36% osób w przeszłości było przynajmniej jeden raz za granicą w celach zarobkowych. W zdecydowanej większości była to praca fizyczna. Między innymi właśnie ten fakt powodował, że aż 40,1% respondentów, którym marzy się życie za granicą, byłoby w stanie podjąć tam pracę fizyczną (rys. 9) w przypadku niezalezienia zatrudnienia na bardziej prestiżowym stanowisku. Braliby oni pod uwagę możliwość rozpoczęcia pracy fizycznej za granicą m.in. dlatego, że z własnego doświadczenia wiedzieli, że nawet mało prestiżowe miejsce pracy zapewniałoby im wynagrodzenie, na jakie nie mogliby liczyć w Polsce. Czynnikiem finansowym wydaje się tutaj głównym wytłumaczeniem takiego, a nie innego zachowania.

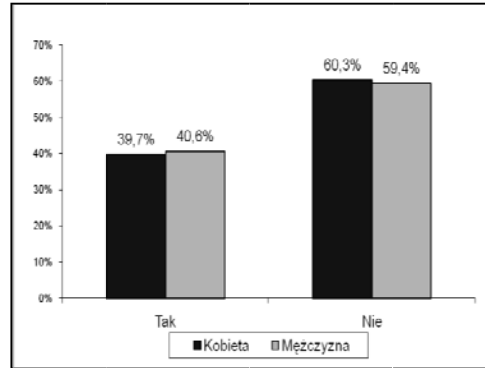
Na podjęcie takiej decyzji nie miała wpływu płeć danej osoby, ponieważ zdania kobiet i mężczyzn praktycznie się równoważyły (rys. 10).

Odsetek osób będących w stanie podjąć pracę za granicą (rys. 11) rósł wraz ze wzrostem wynagrodzenia i osiągnął swoje maksimum w przedziale od 1501 do 2000 euro. Była to zdecydowanie wyższa kwota od najczęściej osiągniętych w przeszłości średnich zarobków za pracę wykonywaną za granicą podczas studiów, która kształtowała się na poziomie 2501–4500 PLN (49,1% respondentów). Wpływ na to mogła mieć sama świadomość ukończenia uczelni wyższej, co oddziaływałoby na

Rys. 9. Czy zdecydujesz się na pracę fizyczną za granicą? $N = 256$

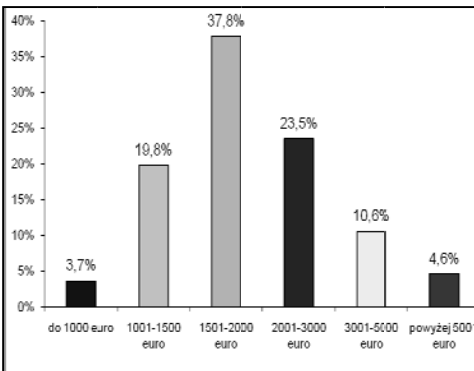
Źródło: jak na rys. 1.

Rys. 10. Czy zdecydujesz się na pracę fizyczną za granicą? (z podziałem na płeć) $N = 256$

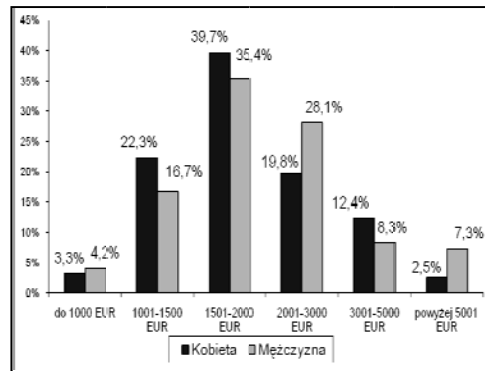
Źródło: jak na rys. 1.

wzrost samooceny badanej grupy. Poza tym zarabiane w czasie wakacji, podczas kilkutygodniowych wyjazdów pieniądze były w zdecydowanej większości odkładane celem przywiezienia jak największej kwoty do Polski. Efektem oszczędzania bardzo często były niskie standardy mieszkaniowe, skromne wyżywienie itp.

Rys. 11. Za jaką minimalną płacę byłbyś/łabyś w stanie podjąć pracę za granicą? $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

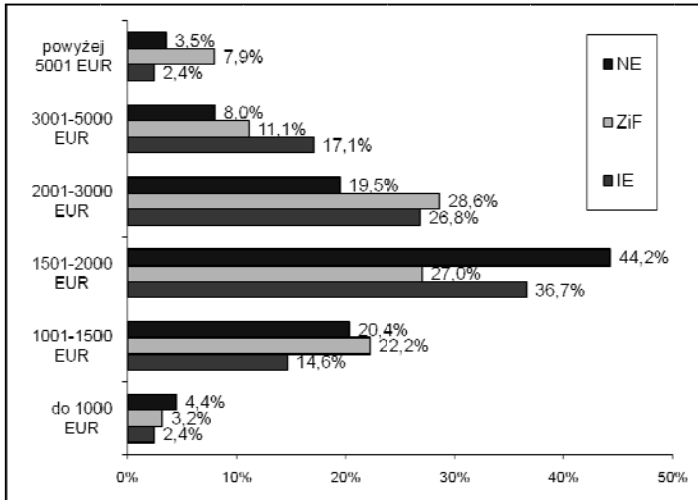
Rys. 12. Za jaką minimalną płacę byłbyś/łabyś w stanie podjąć pracę za granicą? (z podziałem na płeć) $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

Z kolei decydując się na pracę za granicą na dłuższy okres, każdy planowałby prowadzić tam normalne życie, co oczywiście wiązałoby się z większymi wydatkami.

Natomiast porównując oczekiwania finansowe studentów według wydziałów, na którym studiują, dużo wyższe wymagania miałiby słuchacze Wydziału Zarządzania,

Informatyki i Finansów oraz Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego, z których blisko połowa (odpowiednio 47,6% i 46,3%) za atrakcyjne dla siebie uważała wynagrodzenie na poziomie od 2001 euro i więcej. Zupełnie inaczej sytuacja wyglądała na Wydziale Nauk Ekonomicznych, gdzie dla 69,0% studentów wystarczające były zarobki nieprzekraczające 2000 euro.

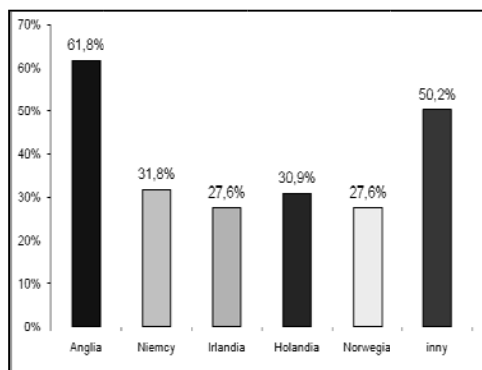

Rys. 13. Za jaką minimalną płacę byłbyś/łabyś w stanie podjąć pracę za granicą? (z podziałem na wydziały) $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

Aby kraj był na tyle atrakcyjny, żeby przyciągnąć do siebie zagranicznych absolwentów, musi posiadać kilka cech. Najważniejsze, które brałoby pod uwagę potencjalni migranci, to wysokość oferowanych tam zarobków, język używany w nowym miejscu, doświadczenia innych osób, które już były w danym państwie, oraz mniej ważne, takie jak klimat, odległość od Polski. Dlatego najczęściej wskazywanymi kierunkami potencjalnej emigracji z Polski były Anglia i Irlandia, kraje skandynawskie, Niemcy oraz Holandia (rys. 14). Największymi atutami krajów Zjednoczonego Królestwa był używany tam najpopularniejszy język świata, możliwość uzyskania największej liczby informacji przydatnych emigrantowi (od osób, które już tam były), a także w miarę wysokie zarobki (choć stale malejące). Mała odległość od Polski przemawiała na korzyść Niemiec i Holandii, natomiast najwyższymi zarobkami kusily kraje skandynawskie (przede wszystkim Norwegia).

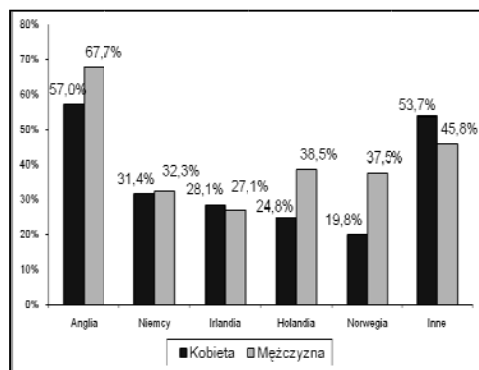
Wyższy odsetek mężczyzn niż kobiet za bardziej atrakcyjne dla siebie kraje wskazał Anglię, Holandię oraz Norwegię (rys. 15). Natomiast kobiety za wymarzony kraj emigracji uznały Irlandię oraz inne niż zasugerowane w ankiecie kraje: przeważały Stany Zjednoczone (15,2%), Hiszpania (11,1%), Francja (7,8%), Austria-

Rys. 14. Na jakich krajach skupisz swoje poszukiwania? $N = 256$

* Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: jak na rys. 1.

Rys. 15. Na jakich krajach skupisz swoje poszukiwania? (z podziałem na płeć) $N = 256$

* Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: jak na rys. 1.

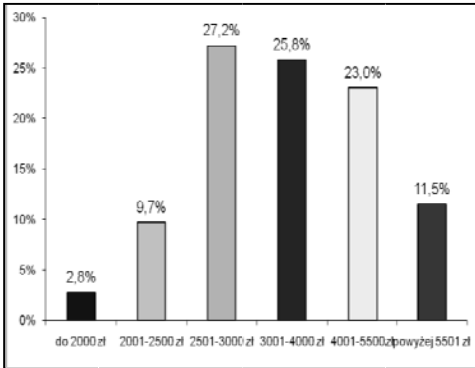
lia (5,5), a także rzadziej wymieniane Włochy, Belgia, Rosja, Kanada, Szwajcaria i Austria, Czechy oraz Portugalia.

W odpowiedziach przewijały się również bardziej egzotyczne kierunki, jak Chiny, Japonia, Korea Południowa, Malezja i Singapur, Meksyk i Brazylia, Nowa Zelandia oraz europejskie Ukraina, Litwa, Bułgaria, Turcja i Malta.

Być może część respondentów nie byłaby zainteresowana zagranicznymi wojazami, gdyby w Polsce mieli szansę otrzymać zadowalające ich wynagrodzenie. Jednak jedynie co dziesiątego badanego zadowoliliby wynagrodzenie osiąganе w pracy w Polsce, nieprzekraczające 2500 zł (rys. 16). Z jednej strony ich oczekiwania finansowe nie mogły zaskakiwać, ponieważ koszty utrzymania w dużych miastach są wyższe niż na prowincji. Zdobyte wyższe wykształcenie powoduje, że młodzież od razu zamierza otrzymywać wymarzone wcześniej wynagrodzenie, nie zawsze proporcjonalne do posiadanych już umiejętności i doświadczenia. Jednak z drugiej strony, po przeanalizowaniu aktualnej polityki płacowej na polskim rynku mogłoby się okazać, że większość z nich byłaby lekko zawiedziona oferowanymi im w Polsce warunkami finansowymi.

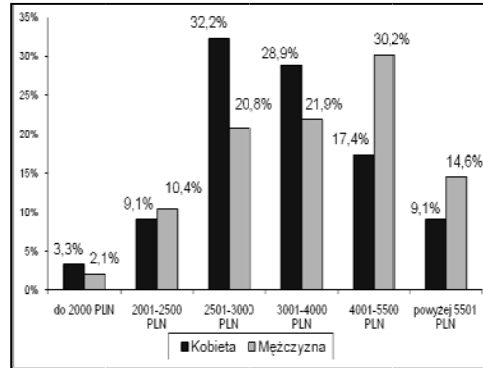
Dużo wyższe wymagania mieli mężczyźni, których blisko połowa wskazała, że chcieliby zarabiać przynajmniej 4001 zł (rys. 17). Inne podejście miały kobiety, z których ponad 60% oczekiwałoby zarobków w przedziale od 2501 zł do 4000 zł.

Najwyższe wymagania co do zarobków mieli studenci Wydziału Zarządzania, Informatyki i Finansów – niecałe 50% z nich chciałoby zarobków na poziomie 4000 zł i wyższym (rys. 18). Minimalnie skromniejsze oczekiwania charakteryzowały studentów Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego, których największy odsetek zadowoliliby się honorarium w przedziale od 3001 do 4000 zł. Jeszcze mniejsza pensja

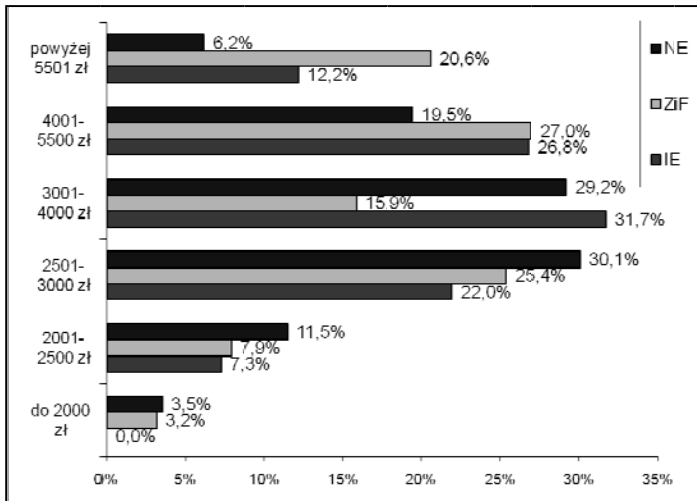
Rys. 16. Jaki minimalny poziom płacy w Polsce byłby dla Ciebie zadowalający?
N = 256

Źródło: jak na rys. 1.

Rys. 17. Jaki minimalny poziom płacy w Polsce byłby dla Ciebie zadowalający? (z podziałem na płeć) N = 256

Źródło: jak na rys. 1.

Rys. 18. Jaki minimalny poziom płacy w Polsce byłby dla Ciebie zadowalający? (z podziałem na wydziały) N = 256

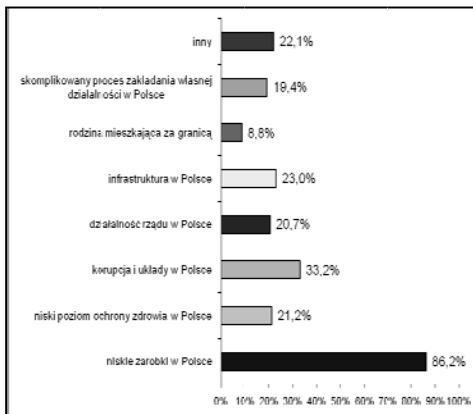
Źródło: jak na rys. 1.

spełniłaby wymagania studentów Wydziału Nauk Ekonomicznych, dla których kwota nieprzekraczająca 3000 zł byłaby zadowalającym wyposażeniem.

We wcześniejszych częściach badania wiele pytań dotyczyło uzyskiwanych w przeszłości zarobków za pracę za granicą oraz oczekiwanego wynagrodzenia za przyszłą pracę w kraju i poza nim. Wykres 11 potwierdza, że wysokość otrzymywanej pensji byłaby najważniejszym czynnikiem wpływającym na podjęcie decyzji

o emigracji z Polski. Ankietowani uważali, że oferowane w Polsce wynagrodzenie nie było adekwatne do wykonywanej pracy. Kolejne zarobkowe wyjazdy za granicę jeszcze bardziej utwierdzały ich w takim przekonaniu – na własnej skórze mogli się przekonać, że nawet mniej prestiżowe stanowiska są tam dobrze opłacane.

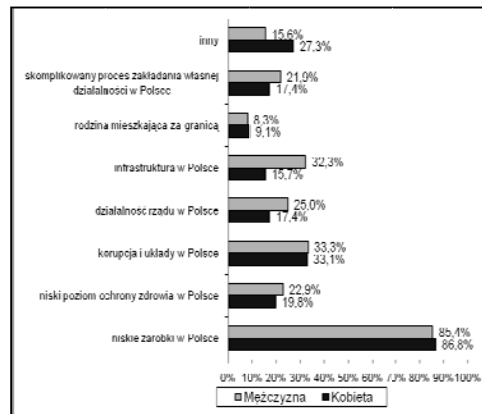
Głośne afery korupcyjne, w które również często zamieszani byli najwyżsi urzędnicy, nie wpływałyby pozytywnie na zachęcenie rodaków do pozostania w Polsce. Skomplikowana biurokracja zniechęcałaby do rozpoczynania w Polsce własnej działalności.

Rys. 19. Co jest głównym powodem chęci zatrudnienia za granicą? $N = 256$

* Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: jak na rys. 1.

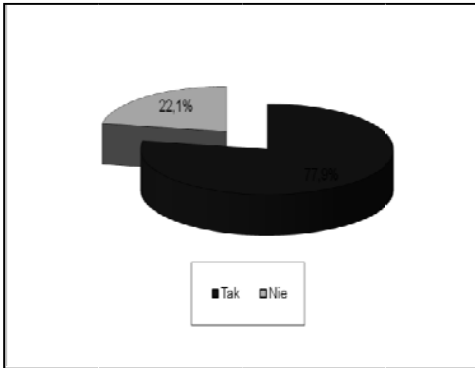
Rys. 20. Co jest głównym powodem chęci zatrudnienia za granicą? (z podziałem na płeć) $N = 256$

* Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: jak na rys. 1.

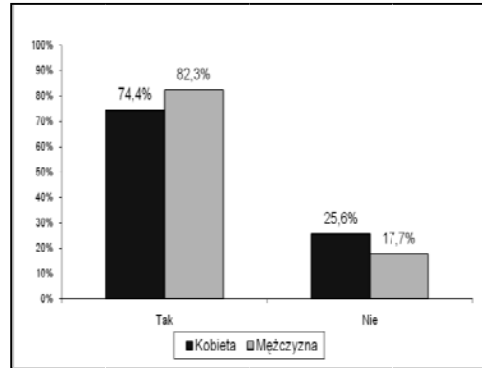
Respondenci nie ograniczali się jedynie do wyżej przedstawionych przyczyn wyjazdów. W ich opinii za granicą mieliby większe możliwości własnego rozwoju niż w Polsce. Wyższe wynagrodzenie wpływałoby na lepsze warunki życiowe, co powodowałoby, że mieliby mniej zmartwień. Jednak nie tylko kwestie finansowe miałyby znaczenie, ponieważ część osób jako powód wyjazdu podała chęć zwiedzenia świata, a także zainteresowanie innymi kulturami. Również mentalność Polaków powodowałaby, że część osób zdecydowałaby się na diametralną zmianę miejsca zamieszkania.

Pocieszający może być fakt, że ponad trzy czwarte studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu wyżej ceniloby sobie pracę na prestiżowym stanowisku w Polsce aniżeli warunki materialne oferowane im w innych miejscach pracy za granicą (rys. 21). Daje to podstawy, aby wierzyć, że dla wielu osób z wyższym wykształceniem ważniejszy byłby własny rozwój, spełnianie się zawodowo niż za-

Rys. 21. Czy mając możliwość pracy w Polsce na bardziej prestiżowym stanowisku niż za granicą, lecz na gorszych warunkach finansowych, zdecydowałbyś/abyś się na pozostanie w kraju? $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

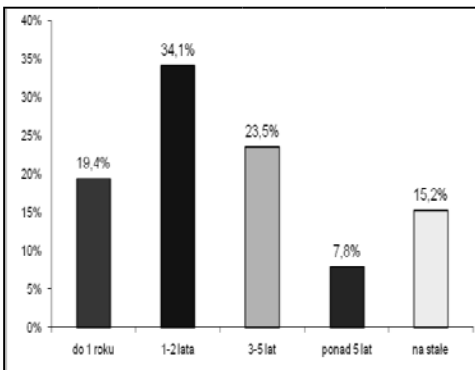
Rys. 22. Czy mając możliwość pracy w Polsce na bardziej prestiżowym stanowisku niż za granicą, lecz na gorszych warunkach finansowych, zdecydowałbyś/abyś się na pozostanie w kraju? (z podziałem na płeć) $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

rabianie pieniędzy za granicą na stanowiskach, na których nie jest wymagane wyższe, a często nawet średnie wykształcenie.

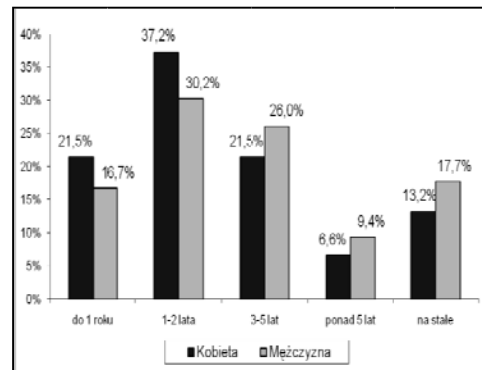
W przypadku gdyby decyzja dotyczyła wyboru między takimi samymi stanowiskami, lecz w różnych krajach, czynnikiem przeważającym ku pozostaniu w Polsce byłby patriotyzm oraz tęsknota za rodziną. Bardziej skłonni do pozostania w Polsce okazaliby się mężczyźni.

Osoby decydujące się na wyjazd do pracy po zakończeniu edukacji najchętniej wyjeżdżałyby na rok – dwa lata (rys. 23). Pozwalałoby to na zaoszczędzenie takiej

Rys. 23. Na jaki okres chciałbyś/abyś wyjechać do pracy za granicę? $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

Rys. 24. Na jaki okres chciałbyś/abyś wyjechać do pracy za granicę? (z podziałem na płeć) $N = 256$

Źródło: jak na rys. 1.

kwoty pieniędzy, którą później można byłoby zainwestować w kraju, oraz dostatecznie opanować język obcy obowiązujący w danym miejscu. Odsetek osób malał wraz z wydłużaniem się okresu planowanego pobytu za granicą. Stosunkowo często deklarowany był przez studentów wyjazd za granicę na stałe. Może to mieć w przyszłości niekorzystne dla Polski skutki, ponieważ może wpłynąć na rozwój zjawiska „drenażu mózgow”.

Studenci Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego w sile ponad 35% zadeklarowali, że w przypadku gdyby zagraniczny wyjazd do pracy doszedł do skutku, chętnie wyjechaliby do pracy za granicę na stałe lub przynajmniej na pięć lat. Z kolei słuchacze Wydziału Nauk Ekonomicznych chętniej wyjeżdżaliby do pracy na krótszy okres, maksymalnie do dwóch lat (ponad 56%). Pomędzy tymi dwoma wydziałami znaleźli się słuchacze Wydziału Zarządzania, Informatyki i Finansów, których odsetek przekraczający 60% wyjechałby przynajmniej na rok, ale nie dłużej niż na pięć lat.

5. Podsumowanie

Przeprowadzone badanie dało nam podstawową wiedzę na temat przyszłej emigracji polskich studentów. Można założyć, że odsetek studentów innych uczelni wyższych, którzy planują znaleźć zatrudnienie za granicą, kształtował się na podobnym poziomie. Nawet jeżeli ostatecznie wyjazd udałby się co dziesiątemu studentowi, który ma taki zamiar, to i tak byłaby to ogromna liczba osób, które zostały wyedukowane za państwowe pieniądze. Polska jako kraj rozwijający się nie może sobie pozwolić na tak duży odpływ wykwalifikowanej kadry. Dlatego tak bardzo ważne jest stworzenie w kraju takich warunków, które spełnią oczekiwania dzisiejszej młodzieży, mającej coraz większe aspiracje. Przede wszystkim należy stworzyć dla nich miejsca pracy, jednak z czasem i to nie wystarczy, dlatego wymagane jest tworzenie takich miejsc zatrudnienia, które sprawią, że coraz bardziej ambitna młodzież nie będzie zmuszona do wyjazdu za granicę, a przeciwnie – zostanie od niego odwiedzona.

Literatura

- Kaczmarczyk P., Tyrowicz J., *Migracje osób z wysokimi kwalifikacjami*, www.bezrobocie.org.
Kaden R.J., *Badania marketingowe*, PWE, Warszawa 2008.
Kędzior Z., Karcz K., *Badania marketingowe w praktyce*, PWE, Warszawa 2007.
Koraszewski A., *Drenaż mózgow*, www.racjonalista.pl.
Kuźmiuk Z., *Raport Komisji Europejskiej o emigracji*, www.kuzmiuk.blog.onet.pl.
Pająk P., *Drenaż mózgow, czyli globalizacja w biznesie*, portal finansowy IPO.
Szparowska S., *Wykształceni Polacy emigrują z kraju*, www.rp.pl.
Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007.
Wraz z „drenażem mózgow” z krajów rozwijających się odpływają miliardy, www.unic.un.org.pl.

**PERSPECTIVES OF INTERNATIONAL LABOUR EMIGRATION
ON THE EXAMPLE OF STUDENTS
OF WROCLAW UNIVERSITY OF ECONOMICS**

Summary: The article discusses the phenomenon of brain drain and other related problems such as brain waste, brain circulations etc. Brain drain, which is also known as the human capital flight, concerns mainly developing and developed countries. This paper presents this issue on the example of students of Wrocław University of Economics. The author has carried out research among them, in which they have answered questions about their future plans.

Keywords: migrations, brain drain, income emigration.